

RIKTLINJER: etik, trygghet och inkludering vid kunskapsinsamling med barn

När Rädda Barnens Ungdomsförbund (RBUF) samlar in kunskap med barn så följer vi de riktlinjer som finns i det här dokumentet. Att involvera barn i olika former av kunskapsinsamling är viktigt för att kunna förstå vad de tycker om frågor som berör dem. All forskning måste dock balansera målen med kunskapsinsamlingen, barns rätt att delta i frågor som har en inverkan på dem och tryggheten och välmåendet hos de berörda barnen. Genom att ge rätt stöd och veta hur vi ska agera så kan vi säkerställa att barn känner sig respekterade och kan delta på ett tryggt och säkert sätt.

RBUF baserar sina etiska riktlinjer i samband med kunskapsinsamling på följande dokument:

- Save the Children's 9 basic principles for meaningful participation
- The [ERIC guidance](#) (Ethical Research Involving Children)
- [RBUFs trygghetspolicy](#)
- Vetenskapsrådets forskningsetiska principer - God forskningssed

Den här guiden summerar relevanta nyckelprinciper från dessa ramverk och ger praktisk vägledning i hur vi använder dem i våra aktiviteter och verksamheter som är fokuserade på kunskapsinsamling med barn.

Princip 1: Transparens och information

Barn förstår vad de ska göra och varför, vad som kommer att hända med informationen som de delar och vilka som kommer att ha tillgång till informationen. Barn har tillgång till användbar och lättförståelig information och verktyg som hjälper dem att förstå vad Rädda Barnens Ungdomsförbund är och vad de verksamheter och aktiviteter som de ska vara med i handlar om. Barn vet att de har rätt att ställa frågor, uttrycka idéer och/eller ge rekommendationer och förslag.

I praktiken betyder det här att:

- Information alltid ges i gods tid
- Barnvänlig information delas i passande format och på ett tillgänglig språk
- Barns roll och ansvar är tydligt definierad
- Möjligheter och begränsningar med barnens deltagande är tydligt definierat
- Barn förstår hur de själva och de sammanhang som de är en del av kan gynnas av aktiviteten
- De åsikter som barn uttrycker har inflytande på och informerar beslut och planer
- Ledare av aktiviteten är öppna och transparenta med barnen
- Barnen har alltid rätt att ställa frågor och få mer information om de vill det
- Barn har kunskap om våra riktlinjer för meningsfull och etisk delaktighet
- Ledare av aktiviteten är flexibla och anpassar sig efter de förändringar och utmaningar som kommer upp, och utforskar alternativ tillsammans med barnen

Princip 2: Frivillighet och informerat samtycke

Barn har fått tillräckligt med information för att välja om de vill vara med eller inte. Vuxna som arbetar med barn har kompetens och kunskap att informera och stärka barn i delaktighetsprocesser. Vuxna har kunskap om förutsättningar som kan göra att barn deltar icke-frivilligt. Barn är medvetna om att de kan välja att hoppa av processen vid vilken tidpunkt som helst och vet hur de ska göra det. En kultur som respekterar barnens val måste främjas genom hela processen.

Barn ska ge sitt informerade samtycke till att delta i en studie eller aktivitet. Informerat samtycke innebär att när vi ber barn om tillstånd att vara med i våra kunskapsinsamlingar så ska vi säkerställa att barnen, och vid behov deras vårdnadshavare/annan passande vuxen, till fullo förstår:

- Vad forskningen/gruppen/aktiviteten handlar om
- Vad som förväntas av dem
- Vilka risker och fördelar som deras deltagande innebär
- Att deltagande är frivilligt
- Att man kan dra tillbaka sitt samtycke när som helst

Informerat samtycke ska också fås från förälder, vårdnadshavare eller annan passande vuxen för alla barn som är under 8 år, och i många fall också för de mellan 8-15 år. För barn mellan 16-17 år ska vi överväga om vårdnadshavares samtycke är nödvändigt. Om vi väljer att inte söka vårdnadshavares samtycke så ska vi kunna rättfärdiga vårt val och också överväga om vårdnadshavare ska bli informerade om aktiviteten.

Det informerade samtycket ska bli dokumenterat innan kunskapsinsamlingen startar, till exempel genom ett samtyckesformulär där barnen bekräftar att de har förstått vad gruppen/aktiviteten handlar om och att de vill vara en del av den.

Om ett barn inte samtycker eller ger sitt medgivande till att delta i kunskapsinsamlingen, så upphäver detta ett eventuellt samtycke från en förälder, vårdnadshavare eller annan vuxen.

Det måste vara tydligt att det aldrig finns några negativa konsekvenser av att vägra eller inte vilja delta, och att barnen eller vårdnadshavare kan dra tillbaka sitt samtycke när som helst. Vi kollar regelbundet med barnen om de fortfarande är nöjda med att delta.

När barn ska ge sitt informerade samtycke till forskning så är det viktigt att ta i beaktande barnets förmåga att till fullo förstå potentiella risker och fördelar med att delta, och till fullo förstå vad de samtycker till att delta i. Detta beror på barnets individuella mognadsgrad och förutsättningar. Om ett barn inte är kapabelt att till fullo förstå konsekvenserna av att vara med, men är kapabel att uttrycka en vilja att delta och förstå vad som förväntas av dem, så är ett alternativ att söka deras medgivande eller godkännande (*informed assent*). I dessa fall ska samtycke alltid fås från deras förälder eller vårdnadshavare.

I praktiken så gör vi även detta för att uppfylla principen om frivillighet och informerat samtycke:

- Säkerställer att barn har fått passande och tillräcklig information och tid för att ta väl underbyggda beslut
- Säkerställer att barn har gett sitt informerade samtycke/medgivande till deras deltagande och att de är medvetna om vad deras beslut innebär och hur deras bidrag kommer att delas

- Säkerställer att barn vet vad deras beslut innebär
- Säkerställer att barn inte har pressats, direkt eller indirekt, till att delta. Vi är medvetna om att tillstånd som getts under press inte är samtycke
- Ledare har tagit maktabalanser baserat på ålder och andra faktorer i beaktande
- Vi har tagit hänsyn till fördelarna och begränsningarna med att få förälders/vårdnadshavares samtycke
- Barn är medvetna om att de närsomhelst kan dra tillbaka sitt samtycke/medgivande till att delta, och vet hur de ska göra det
- Barn har tillräckligt med kunskap om syftet och upplägget i projektet/aktiviteten och deras roll i de den för att regelbundet kunna ta beslut kring sitt deltagande

Princip 3: Respekt

Respekt handlar om att skapa en välkomnande och öppen miljö där barns åsikter och perspektiv behandlas med respekt både av vuxna och andra barn. Barn blir lyssnade på, och deras perspektiv värderas som något viktigt och centralt. Anställda har skapat en miljö där barn känner sig fria att ta egna initiativ och uttrycka sig, utan tillstånd från någon vuxen, och utan rädsla för diskriminering. Respekt innebär också att ta hänsyn till barns olika bakgrunder, erfarenheter, svårigheter, sårbarhet och existerande åtaganden.

I praktiken innebär detta att:

- Barn känner att de kan uttrycka sig fritt
- Att barn känner sig trygga med att dela sina åsikter, idéer och insikter
- Säkerställa att barn inte blir förödmjukade, skrämda eller diskriminerade genom sitt deltagande
- Säkerställa att arbetssätt, arbetskultur och metod är anpassad efter barns olika behov
- Ledare har en djup förståelse för den socioekonomiska, miljömässiga och kulturella kontext som barnen som deltar lever i
- Barns övriga åtaganden, såsom skola, fritidsaktiviteter och/eller extrajobb, tas i beaktande
- Alla som deltar, och särskilt vuxna, är trevliga och hänsynstagande
- Barn stöts till att kommunicera respektfullt och inkluderande med andra barn som deltar
- Barn förstår vikten av att respektera andra barns privatliv och personliga gränser
- Ledare lyssnar aktivt på barn
- Ledare dominerar aldrig samtalet eller påtvingar barn deras egna värderingar eller åsikter

Princip 4: Barnvänlighet

Barn känner sig välkomna. Informationen är barnvänlig och anpassad för barnen som deltar. Processen och aktiviteterna är anpassade för barnens ålder och förmåga. Metoderna som används främjar barns självsäkerhet i att uttrycka sig och dela sina åsikter. Tillräckligt med tid, information och lämpligt material som främjar barns deltagande finns.

I praktiken betyder det här att:

- Metoderna som används är barnvänliga
- Platsen och tiden är barnvänlig och tillgänglig för barn. Alla möjliga åtgärder tas för att platsen eller utrymmet där aktiviteten äger rum är tillgänglig för alla barn, även de mest marginaliserade
- Relevant, anpassad och barnvänlig information ges till barnen och eventuellt deras vårdnadshavare eller annan relevant vuxen i förväg

- Barn är med och utvecklar barnvänligt informations -och kommunikationsmaterial och metoder som passar allas funktionsförmågor
- Ledare är flexibla och anpassar sitt tillvägagångssätt efter barnen
- Barn och ledare utvärderar kontinuerligt aktivitetens omständigheter och anpassar därefter.

Princip 5: Inkludering

Barn är inte en homogen grupp utan varje barn är en individ. Processen är medveten om diskriminering, utsatthet och intersektionalitet. Metoder, tillvägagångssätt, upplägg och material är inkluderande och icke-diskriminerande, så att vi också kan nå de mest marginaliserade barnen. Ledare säkerställer att varje barn vet att de är värderade, respekterade och viktiga.

I praktiken betyder det här att:

- Barn inte diskrimineras emot på grund av till exempel ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, ras, hudfärg, språk, religion, åsikt, nationell, etnisk eller social bakgrund, funktionsnedsättning eller annan ställning. Vi förstår att barn kan bära flera diskrimineringsgrunder samtidigt.
- Vi agerar aktivt för att säkerställa att platser och tider är tillgängliga för alla barn, särskilt de som ofta marginaliseras, där aspekter som till exempel funktionsanpassning i termer av transport och lokal säkerställs.
- Vi strävar efter att barn med blandade bakgrunder, erfarenheter, åldrar, förmågor etc engageras
- Vi skapar trygga rum där barn med olika bakgrunder kan mötas och känner sig bekväma med att utforska frågor som är viktiga för dem
- Processen säkerställer att de barn som till hög grad upplever diskriminering och ojämlikhet känner sig trygga, har samma tillgång till deltagande och att deras röster blir hörda och värdesatta
- Metoden som används anpassas efter de barn som deltar, och deras behov och förmågor
- Aktiviteten är tillräckligt flexibel för att kunna svara mot behoven och förväntningarna hos individuella barn
- Barn själva inkluderas i processen med att ständigt skapa bättre och mer inkluderande rum
- Vi ser till att all information är barnvänlig och tillgänglig. Det innebär till exempel att det ibland kan finnas behov för översättning till andra språk, eller anpassas till att ske genom ljud, bilder eller teckenspråk
- Vi gör en tillgänglighetsanalys där vi ser över om aktivitetens utformning på något sätt exkluderar vissa grupper av barn, om några särskilda rekryteringsstrategier krävs för att kunna nå många olika grupper av barn, eller om barnen skulle föredra att ha en ledare/intervjuare som de själva kan identifiera sig med i till exempel termer av hbtqi-identitet, etnisk bakgrund eller ålder.

Princip 6: Kunskap och kompetens

Alla ledare har bra utbildning, kunskap och lämplighet för att kunna engagera och samtala med barn på ett etiskt och meningsfullt sätt. Vuxna känner till barnkonventionen och dessa riktlinjer. Barn har tillräcklig träning och utbildning för vad de gör i processen.

I praktiken betyder det här:

- Att alla vuxna som interagerar med barn har självförtroendet, förmågorna och stödet som krävs för att möjliggöra meningsfull delaktighet för barn och förebygga risker relaterat till det
- Alla vuxna som interagerar med barn förstår de etiska riktlinjerna som statueras här och förstår varför barns deltagande är viktigt
- Möjligheter till lärande och utveckling finns för anställda för att skapa mer kunskap och tekniska färdigheter som leder till en kontinuerlig förbättring av barns deltagande
- Barn har tillgång till passande och relevant utbildning, information och resurser för att utveckla sin kunskap och kompetens
- Barn är med och leder utbildningsinsatser när det finns möjlighet till det.

Princip 7: Trygghet, riskmedvetenhet och sekretess

Vi gör allt vi kan för att skydda barn från övergrepp, exploatering, all form av skada och negativa effekter av att delta i en aktivitet. Riskbedömning görs innan och uppdateras vid behov. Förväntningar kommuniceras och definieras tydligt fördelarna, effekterna, gränserna och potentiella risker med deltagande. Vi har respekt för barns rätt till privatliv och säkerställer att deras personliga information förblir konfidentiell.

I praktiken betyder det här att:

- Barn medvetandegörs om sina rättigheter och känner till minst två vuxna dit de kan vända sig vid behov
- Vi följer principerna om barnets bästa och om att inte orsaka skada, vilket innebär att vi aktivt genom hela processen arbetar för att säkerställa att barn inte skadas eller mår dåligt på något sätt som en konsekvens av sitt deltagande
- Riskanalyser har genomförts, som täcker in både deltagare, deras familjer och andra grupper. Trygghetsplaner innehållande barnskyddsåtgärder finns på plats. Målet är att minimera potentiella risker och maximera potentiella fördelar för de barn som deltar och andra.
- Om vi är oroade över ett barns trygghet, så ska barnets välmående alltid gå före kunskapsinsamlingens mål
- Kontakter till psykosocialt stöd och andra typer av stöd till barn har etablerats för att kunna förmedlas vid behov, både under och efter aktiviteten
- Ledare erkänner deras juridiska och etiska ansvar i linje med uppförandekoder och barntrygghetspolicyer
- Det finns en rutin för hur barn som deltar kan ge feedback kring trygghet
- All personlig information och dokument, data och material som utvecklas av barnen under processen och som kan bedömas som sekretessbelagd ska förvaras på ett lämpligt och säkert ställe. Generellt sett ska deltagares personliga information och identitet inte kunna avslöjas. Sekretessen ska finnas på åtminstone två nivåer; dels inom organisationen där endast de personer som är i behov av att känna till en deltagares identitet och personliga information ska göra det; dels gäller sekretessen externt där de resultat som publiceras och tillgängliggörs för andra produceras på ett sådant sätt att deltagare inte kan identifieras eller få sin personliga information spridd.
- Eventuella begränsningar i relation till sekretess ska bli klargjorda för barn på ett passande sätt innan de samtycker till att delta.
- Åtgärder ska vidtas för att säkerställa att barn, deras familjer eller lokalsamhällen inte drabbas negativt av spridningen av aktivitetens resultat.

Principle 8: Ansvarsfullt

Barn får information och återkoppling om hur deras bidrag har använts och vilket resultat det gett. Barn har möjlighet att ge feedback och ta kontakt med ansvariga för processen. Lärdomar och erfarenheter skrivs ner och gör vårt arbete bättre.

I praktiken betyder det här att:

- Vi upprättar rutiner för klagomål som inkluderar information om hur barn gör ett klagomål, sätt för barn att komma i kontakt med en person som inte är involverad direkt i kunskapsinsamlingen, och åtgärder för hur vi följer upp på klagomålen. Rutinen för klagomål ska presenteras och tillgängliggöras i samband med att informerat samtycke erhålls, och också påminnas om under och efter aktiviteten.
- Vi upprättar rutiner och kommunikationskanaler för uppföljning och utvärdering av processer tillsammans med barn
- Vi säkerställer att barn alltid har möjlighet att ta del och se resultaten av sitt deltagande - Barnvänliga versioner av slutgiltiga rapporter, utvärderingar och resultat utvecklas
- Sätt att sprida och kommunicera resultat från forskningen diskuteras med deltagarna
- Barn får möjlighet att utforska hur de kan fortsätta engagera sig